

Działalność Komisji Badań nad Antykiem Chrześcijańskim TN KUL w roku akademickim 2022/2023

Activity of the Committee for Research on the Christian Antiquity of the Learned Society KUL in the Academic Year 2022/2023

Ks. Piotr Wilk – KUL, Lublin

W roku akademickim 2022/2023 Komisja Badań nad Antykiem Chrześcijańskim rozpoczęła pięćdziesiąty pierwszy rok swej działalności. Podobnie jak w minionych latach był on również wypełniony cyklicznymi spotkaniami na temat chrześcijaństwa w szeroko rozumianym antyku. Ze względu na prośby uczestników posiedzenia przybrały formułę on-line, dzięki czemu wiele osób z ośrodków naukowych z Polski i zagranicy mogło w nich uczestniczyć. Każde ze spotkań obejmowało wykład zaproszonego prelegenta oraz dyskusję. Bogata tematyka poszczególnych posiedzeń, szczegółowo opisana poniżej, oraz różnorodne ujęcia zagadnień z punktu widzenia historyków, teologów, archeologów, historyków sztuki czy też filologów klasycznych stwarzały okazję do interdyscyplinarnego omówienia przedkładanych problemów badawczych. Auditorium obejmowało zazwyczaj około 25 osób, wśród nich wykładowców i studentów różnych polskich uczelni z Warszawy, Krakowa, Poznania, Gdańska, Łodzi, Olsztyna i Lublina.

Pierwszy z wykładów został wygłoszony 24 listopada 2022 roku przez dr Annę Miączewską z UMCS. Tytuł wystąpienia brzmiał: „*Bonum est cum poeniuntur nocentes?* Chrześcijanie jako *noxii* na rzymskich arenach śmierci”. Pani doktor opowiedziała o rzymskich widowiskach jako takich, a także o ocenie tychże imprez przez autorów zarówno klasycznych, jak i chrześcijańskich. Zaprezentowała też owoc swych badań nad stosunkiem rzymskiej publiczności do chrześcijan prezentowanych na arenie jako wrogów ładu społecznego. Prelegentka, stosując m.in. metody psychologiczne i socjologiczne, analizowała nie tylko chrześcijańskie źródła, ale również, poszukując innych punktów widzenia, sięgała do takich autorów jak Seneka, Tacyt, Swetoniusz i Kasjusz Dion. W ramach dyskusji głos zabrali prof. Urszula Mazurczak, ks. prof. Mariusz Szram, prof. Dariusz Słapek.

Na grudniowe spotkanie w dniu 8 grudnia 2022 roku został zaproszony ks. prof. dr hab. Józef Naumowicz z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Wygłosił on wykład pt. „Funkcje religijnych obrazów według św. Jana Damasceńskiego”. Ksiądz profesor nakreślił kontekst życia i twórczości Jana Damasceńskiego. Zwrócił też uwagę, w jaki

sposób na początku VIII wieku w chrześcijaństwie rozumiano termin „obraz (εἰκών)”. Skupiając się szczególnie na trzech mowach Damasceńczyka, prelegent podkreślił i rozwinął znaczenie obrazu, który upamiętnia i przypomina wielkie dzieła Boże. Wskazał też na inne funkcje, takie jak dydaktyczna, epifanijna, anagogiczna, wzmacnianie wiary we wcielenie, podkreślanie, że materia jest dobra i uświęcona. Po ożywionej dyskusji, w której głos zabrali ks. prof. Krzysztof Gózdź, prof. Urszula Mazurczak, ks. prof. Mariusz Szram, odbyły się wybory zarządu Komisji na kolejną kadencję. Dotychczasowy prezes, ks. Mariusz Szram, zreferował działalność organizacji w minionym czasie oraz podziękował swoim współpracownikom. W wyniku wyborów na kolejną kadencję powołani zostali kolejno jako prezes, zastępca oraz sekretarz ks. prof. Mariusz Szram, prof. Ewa Osek i dr Anna Głowa.

Nowy rok kalendarzowy Komisja rozpoczęła w dniu 19 stycznia 2023 roku z dr. hab. Pawłem Madejskim z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie i jego wystąpieniem pt. „*Pax Christiana versus pax Romana pax deorumque*”. Prelegent nakreślił, jaki wpływ na postrzeganie wymienionych w tytule terminów przez współczesnych badaczy mają poglądy XIX-wiecznych historyków oraz jak inaczej są one definiowane w obecnym czasie. Historyk na podstawie źródeł antycznych wskazał, jak Rzymianie wykorzystywali propagandowo termin *pax romana* i jak służył on usprawiedliwieniu dokonywanych podbojów. Badacz zaprezentował stosunek wyznawców Chrystusa do wskazanych pojęć, jak również na żydowskie korzenie pojęcia *pax christiana*. Cały wywód doprowadził do sprecyzowania znaczeń omawianych terminów. W ramach dyskusji głos zabrali prof. Marek Kuryłowicz, prof. Urszula Mazurczak, ks. prof. Mariusz Szram, ks. dr hab. Janusz Lewandowicz, dr Bożena Czech-Jezińska oraz dr Henryk Kowalski.

Ks. prof. dr hab. Marek Starowieyski z Uniwersytetu Warszawskiego, nestor polskiej patrologii, wygłosił referat w czasie lutowego posiedzenia 23 lutego 2023 roku. Jego tematem były *agrapha*, czyli słowa przypisywane Jezusowi, które jednak nie znalazły się w Ewangelii. Ksiądz profesor wprowadził uczestników w tematykę spotkania oraz wskazał na dotychczasowy stan badań i dostępną literaturę. Szczególną uwagę zwrócił na obecność niekanonicznych słów Chrystusa w literaturze arabskiej, stawiając pytanie, na ile znana była osoba Jezusa u początków islamu i jaki miała nań wpływ. Ożywioną dyskusję na temat relacji chrześcijańsko-islamskich w VII i VIII wieku ubogaciły uwagi ks. prof. Józefa Naumowicza,

ks. prof. Norberta Widoka, prof. Urszuli Mazurczak, prof. Michała Wojciechowskiego oraz Wojciecha Stawiszyńskiego.

W dniu 16 marca 2023 roku gość z Ukrainy, ks. dr hab. Oleksandr Kashchuk, prof. Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Franki we Lwowie oraz Ukraińskiego Uniwersytetu Katolickiego, wygłosił referat pt. „Monoteletyzm w Bizancjum VII wieku: doktryna, polityka oraz ideologia władzy”. Prelegent opisał kontekst polityczno-religijny cesarstwa bizantyjskiego w VII wieku, wskazując na przyczyny, przebieg i skutki powstania sporów dotyczących woli boskiej i ludzkiej Chrystusa. Zaprezentował znaczenie osoby i twórczości Maksyma Wyznawcy oraz pokazał, w jaki sposób w owym czasie układały się relacje państwo–Kościół zarówno na Wschodzie, jak i na Zachodzie. W czasie dyskusji głos zabierali ks. prof. Józef Naumowicz, ks. prof. Paweł Wygralak, ks. prof. Mariusz Szram, ks. dr hab. Janusz Lewandowicz.

Osobie Kosmy i Damiana, męczenników z czasów Dioklecjana, poświęcono kwietniowe posiedzenie Komisji w dniu 20 kwietnia 2023 roku. Pani mgr Anna Baranowska, doktorantka z Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego, wygłosiła referat pt. „Najwcześniejsze przedstawienia świętych lekarzy Kosmy i Damiana”. Na wstępie prelegentka podała informacje o niezwykle skąpych źródłach pisanych odnoszących się do wspomnianych świętych, a także na pojawiające się pomiędzy nimi rozbieżności. Następnie zaprezentowała zbadane przez siebie rozszerzanie się w kolejnych wiekach kultu tych męczenników od Cyru aż po Konstantynopol, Rzym czy Jerozolimę. Trzon wystąpienia stanowiły prezentacje i analizy najstarszych przedstawień ikonograficznych Kosmy i Damiana. Pani Baranowska zwracała uwagę np. na prezentowane narzędzia lekarskie w kontekście historii medycyny. Po wykładzie odbyła się dyskusja, w której głos zabrali ks. prof. Józef Naumowicz, prof. Urszula Mazurczak, ks. prof. Mariusz Szram i Wojciech Stawiszyński.

Kolejnym prelegentem był ks. dr hab. Marek Gilski, prof. Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. W dniu 25 maja 2023 roku wygłosił on referat pt. „Ochrona dziecka w literaturze wczesnochrześcijańskiej”. W swym wystąpieniu zaprezentował najpierw źródła z literatury antycznej opisujące różne rodzaje aktywności seksualnej tamtego czasu. Następnie przytoczył wypowiedzi pisarzy chrześcijańskich oraz orzeczenia synodów piętnujące wykorzystywanie dzieci. Naukowiec podkreślił także, jak wielowymiarowe było podejście Kościoła do dzieci w starożytności oraz wskazał przykłady procedur chroniących je przed skrzywdzeniem. Ks. Marek Gilski uwypuklił również trudności oraz wskazał pola badaw-

cze, które wymagają dalszego studium. W dyskusji po referacie uczestniczyli ks. prof. Mariusz Szram, ks. mgr lic. Adam Pawlak i ks. mgr lic. Marek Szykowski.

Ostatnie posiedzenie Komisji w roku akademickim 2022/2023 odbyło się 15 czerwca 2023 roku. Prelekcję pt. „Kościoły wczesnoislamskie w rejonie Zatoki Perskiej. Stan wiedzy, nowe odkrycia, wyzwania badawcze” wygłosiła dr Agnieszka Lic z Instytutu Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych PAN. Badaczka jako archeolog pracuje nad pozostałościami chrześcijańskiej kultury materialnej z okresu perskiego oraz początków islamu na terenach dzisiejszych krajów arabskich. Pani doktor podała zarys relacji pomiędzy chrześcijanami a wyznawcami innych religii w imperium perskim, przed zaistnieniem islamu, a także jakie pozostałości archeologiczne świadczą o obecności wyznawców Chrystusa na terenie obecnego Półwyspu Arabskiego w czasach początku islamu. W ramach dyskusji głos zabrali ks. prof. Mariusz Szram, ks. dr Filip Krauze, dr Anna Zimnowodzka, dr Magdalena Dylewska. W nawiązaniu do tytułu wystąpienia zwrócono uwagę, że należałoby raczej mówić o kościołach chrześcijańskich w epoce wczesnego islamu.

Cieszy, że działalność Komisji Badań nad Antykiem Chrześcijańskim trwa nieustannie i stwarza platformę do zaprezentowania najnowszych wyników analiz oraz pozwala na spotkanie i wymianę myśli wśród ekspertów z całej Polski oraz spoza jej granic. Pozostaje mieć nadzieję, że Komisja nadal będzie stwarzać okazje do zapoznania się z interesującymi tematami starożytności chrześcijańskiej. Na rok akademicki 2023–2024 zaplanowano szereg kolejnych posiedzeń z udziałem znanych patrologów, historyków sztuki wczesnochrześcijańskiej, filologów klasycznych i historyków Bizancjum.